

נדרים

נתיבי-עם, תקפ"א ועוד

נתיבי-עם, ר"ג, בהלכות נדרים, של יורה דעה, מביא בשם השולחן-ערוך: "בעת צרה מותר לנדור".

שם גם מצוטט הספר "אמת ליעקב" (חכם יעקב שאלתיאל ניניו, 1800-1849), ובו מובא "כי כל הנודר לשם רבי מאיר בעל הנס לא יקיים נדרו אם משלם אותו לעניי עירו, אלא עד אשר יקים מצות נתינה לעיר הקודש טבריה תבנה ותכונן, אשר שם חלקת מחוקק ספון." "דרך אגב, בחוץ לארץ מפוזרות קופות על שם רבי מאיר בעל הנס, אך הכספים הנאספים שם מחולקים בין עניי ארץ ישראל כולה. נתיבי-עם מביא כי כך נוהגים האשכנזים ואילו הספרדים בחוץ לארץ מקפידים שכספי תרומתם יועברו למוסדות רבי מאיר בעל הנס אשר בטבריה או למצער לכלל עניי העיר טבריה ת"ו.

התורה גוזרת חד משמעית: "איש כי ידַר נדר לה'... לא יחל דברו, ככל היוצא מפיו יעשה" (במדבר ל' 3). כך כלפי האיש אך כלפי האשה, שהיא חפה מבעלות על רכוש, עלה הנושא של הפרת - התרת נדרים, שהאב במקרה של רווקה ושהבעל במקרה של נשואה רשאים להפר את הנדר של מוצא פי האשה.

מכאן התפתחה ההלכה הקובעת בנדרים, כפי שמפרט השולחן ערוך, או הרמבם (=הלכות נדרים). הנושא נדון, במקרא שבסדרא מן השנה שעברה, (ר' אברהם תורג'מן, נתיבי-עם היומי, כ' אלול התשע"ח) בהרחבה המתאימה. לדוגמא מביא הנתיבי-עם את הסוגיה של נדר לעלות לארץ ישראל. בסימן רכ"ח מביא השולחן ערוך/יורה דעה: "מי שנדר לעלות לארץ ישראל, יש לו התרה כשאר נדרים". נתיבי-עם מסביר את מהות המצווה של לעלות לארץ-ישראל: "כתבו האחרונים, כי העלייה לארץ-ישראל אינה אלא מכשירי-מצווה, שעיקר המצווה היא הדירה והישיבה בה, דלדעת הרמב"ן היא מצות-עשה מן התורה, ולהרמב"ם היא רק מצוה דרבנן, ולכן להרמב"ן אם נדר לְדוֹר בארץ-ישראל אין לו התרה, אבל בנדר לעלות לארץ-ישראל, שהיא רק מכשירי מצוה, יש לו התרה".

בסימן תקפ"א, מביא נתיבי-עם: "בירושלים נהוג לעשות התרת נדרים, ארבעים יום קודם ראש השנה (כ' באב) ובערב ראש חודש אלול [= שהם ארבעים יום

קודם יום הכפורים] וערב ראש השנה ובערב יום הכפורים, ונזהרים שיהיו עשרה מתירים להם פן ימצא מישהו שנידוהו בחלום, שצריך עשרה להתירו."

יש כמה בתי כנסת הנוהגים להתיר נדרים מדי יום הששי והכינו לשם כך נוסח מקוצר. אך מנהג זה נבלם ולא נפוץ בין קהלי הספרדים.

הלקח החשוב ביותר הוא לתת את הדעת על מוצא פי האדם. המלים הן בעלות עוצמת ביטוי אינרגטי וכוחן להפעיל מערכות או להכחישן, לקבוע גורלות ולפרוס מלכודות. אין דעת חז"ל נוחה אפילו מפתיחה או סיומת של קטעים בתורה במלים שיש להן משמעות שלילית וראוי מאד להזהר בכך.

אשרינו שכח כה רב ניתן ביד לשון.

אהוד

